Rapport Netspar evaluatie 2017

Den Haag, 17 november 2017
Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

1 Inleiding

Het 'Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement' (Netspar) is een denktank en kennisnetwerk, opgericht in 2005. Netspar is gewijd aan het bevorderen van een beter begrip van de economische en sociale gevolgen van pensioenen, vergrijzing en 'de oude dag' in Nederland en Europa. Sinds 2008 ontvangt Netspar per periode van drie/vier jaar financiële steun van de rijksoverheid voor haar werkprogramma's. De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) monitort sinds 2008 namens de betrokken ministeries de inhoudelijke en financiële voortgang van de verschillende Netspar werkprogramma's en verzorgt daarnaast de vierjaarlijkse evaluaties van het netwerk.

Dit rapport omvat de bevindingen en aanbevelingen van de Netspar evaluatiecommissie 2017 ten aanzien van de gecombineerde inhoudelijke eindevaluatie van de activiteiten uitgevoerd tussen 1 april 2011 en 31 maart 2015 ten behoeve van het derde Netspar werkprogramma 'Vernieuwing Nederlands Pensioenstelsel' en tussentijdse evaluatie van de activiteiten die in de periode 1 april 2015 – 31 maart 2017 zijn uitgevoerd in het kader van het vierde Netspar werkprogramma 2015-2019: 'Voorbereid op de oude dag'.

Voor de periode 2011-2015 is door de Ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), Financiën (F), Economische zaken (EZ) en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) steun toegezegd ten behoeve van de uitvoering van het werkprogramma. Voor de periode 2015 – 2019 hebben de ministeries van SZW, EZ, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) op basis de onderzoeksagenda's 'Pensioen 2020' en 'Pensioen, Zorg, Wonen en Werk' steun toegezegd aan de activiteiten van Netspar. Deze beide onderzoeksagenda's zijn integraal opgenomen in het werkprogramma voor 2015-2019.

Het op deze inleiding volgende hoofdstuk twee beschrijft de gehanteerde evaluatiecriteria en gevolgde procedure. In hoofdstuk drie worden de bevindingen en aanbevelingen gepresenteerd. Hoofdstuk vier bevat de bijlagen bij het evaluatierapport.

2 Criteria en procedure

De 2017 evaluatie heeft plaatsgevonden conform de afspraken inzake de monitoring van de voortgang van de Netspar activiteiten zoals deze zijn gemaakt tussen Netspar, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid[1] en NWO.

Evaluatiecommissie
Ten behoeve van de 2017 evaluatie is door NWO een evaluatiecommissie ingesteld. De leden van de commissie hebben samen een goed beeld van de Nederlandse context en internationale positie van het Nederlandse onderzoek op het betreffende gebied. De leden hebben geen directe betrokkenheid bij de realisatie en exploitatie van het netwerk. Zowel de wetenschap als de maatschappelijke instellingen, d.w.z. de gebruikers van kennis, zijn vertegenwoordigd in de commissie. Daarnaast neemt namens de betrokken ministeries een vertegenwoordiger zitting in de evaluatiecommissie. De samenstelling van de Netspar evaluatiecommissie 2017 is te vinden in bijlage 4.1.

Evaluatiecriteria
Netspar is een voormalig Maatschappelijk Top Instituut. In lijn met de voorgaande evaluaties (2007, 2010 en 2013) zijn daarom de criteria gehanteerd die in 2007 door toenmalig Minister van OCW, Maria van der Hoeven, zijn vastgesteld voor de tussentijdse evaluatie van een MTI. Dit zijn de volgende criteria:

- Wetenschappelijke betekenis
  Wat is de wetenschappelijke betekenis van het instituut? Welke fundamentele onderzoeksvragen op het terrein van een samenhangende maatschappelijke probleemstelling worden beantwoord? Welke wetenschappelijke vragen worden beantwoord die zonder dit instituut niet beantwoord zouden worden?
- Maatschappelijke betekenis
  Wat is de maatschappelijke betekenis van het instituut? Wat is de spin off naar gebruikers? Op welke wijze worden de onderzoeksresultaten en de expertise van het instituut gebruikt? In hoeverre is het consortium gericht op maatschappelijke kennis benutting of waardecreatie? Hoeveel samenwerking is er met partners uit de sfeer van de overheid en de zakelijke en/of maatschappelijke dienstverlening? In welke mate is er sprake van beleidsrelevantie?
- (Inter)nationale betekenis
  In welke mate is er sprake van een (inter)nationale faciliteit? Zijn met betrekking tot het terrein van de maatschappelijke probleemstelling, de belangrijkste actoren van onderzoeksinstellingen en gebruikers onderdeel van het partnership? Is langjarige financiële ondersteuning van een of meerdere departementen voor het initiatief gewaarborgd? Zijn multiple financieringsbronnen aanwezig? Zijn er voldoende groeimogelijkheden voor de middellange termijn? Is het instituut ook gebruikt door groepen die niet tot de financiers behoren?
- De mate van kennistransfer
  In welke mate vindt er een efficiënte en succesvolle manier van kennisdisseminatie en valorisatie plaats? Biedt het instituut een duidelijk perspectief op goede kennistoepassing en maatschappelijke waardecreatie? Heeft het instituut een uitgewerkt plan voor de beoogde kennisdisseminatie en waardecreatie?

Daarnaast is bij de evaluatie van het werkprogramma 'Voorbereid op de oude dag' aandacht besteed aan de vraag in welke mate Netspar haar programmabrede ambities (citaten uit het werkprogramma) waar maakt:

---

[1] SZW treedt in beide periodes op als penvoerder namens de betrokken ministeries.

- individu op de oude dag centraal;
- vergroten van diversiteit aan disciplines waar de onderzoeksvraag dat vraagt;
- binden van gezichtsbepalende onderzoekers;
- sterker verbinden, breder toegankelijk, meer toepasbaar;
- gerichte kennisuitwisseling met het buitenland t.b.v. het debat in Nederland;
- duurzame *funding*, eenvoud in uitvoering.

Evaluatieprocedure
De commissie heeft Netspar geëvalueerd op basis van een door Netspar aan de hand van bovengenoemde criteria opgesteld zelfevaluatierapport en een *site visit* aan de Universiteit van Tilburg op 13 september 2017. Tijdens de *site visit* is door de evaluatiecommissie gesproken met het management van Netspar. Om een zo goed mogelijk beeld van de ontwikkeling en prestaties van Netspar te verkrijgen hebben tevens panelgesprekken met betrokken onderzoekers[2] en sectorpartners[3] plaatsgevonden, waarbij de onderzoekers ook de gelegenheid hebben gekregen om hun onderzoek kort te presenteren. De namen van de gesprekspartners zijn in bijlage 4.2 te vinden.

Het evaluatierapport is vervolgens voor een reactie aan het management van Netspar voorgelegd. De reactie die het management van Netspar daarop heeft gegeven is teruggekoppeld aan de commissie en heeft tot enkele tekstuele bijstellingen van het rapport geleid. De reactie van Netspar op het concept rapport is opgenomen in bijlage 4.3. Het definitieve evaluatierapport wordt vervolgens namens de evaluatiecommissie aangeboden aan het domeinbestuur Sociale en Geesteswetenschappen (SGW) van NWO[4]. Tot slot biedt NWO het definitieve rapport, inclusief een eventuele reactie van het domeinbestuur SGW, via de penvoerder SZW aan de betrokken ministeries aan.

---

[2] De inbreng van een van de onderzoekers is schriftelijk ontvangen en tijdens de *site visit* aan de commissie uitgedeeld.
[3] Een van de sectorpartners heeft vooraf telefonisch gesproken met de voorzitter.
[4] De evaluatie is onderdeel van de monitoringsactiviteiten die NWO uitvoert en waarover zij verslag uitbrengt aan SZW.

3 Bevindingen en aanbevelingen

Bij de start van de *site visit* zijn door de evaluatiecommissie een aantal aandachtspunten benoemd waar zij gedurende de dag expliciet aandacht aan wilde besteden:
- De wetenschappelijke productiviteit;
- De multidisciplinaire reikwijdte van het netwerk;
- De centraliteit van het begrip 'individu';
- De internationale context.

Haar bevindingen en aanbevelingen op deze punten worden hieronder nader omschreven. Het hoofdstuk sluit af met een oordeel over de periode 2011-2015 conform de MTI criteria. Met dit oordeel wordt de inhoudelijke eindevaluatie van het werkprogramma 2011-2015 afgerond. Daarnaast wordt hiermee een oordeel gegeven over de mate waarin de programma brede ambities van de periode 2015-2019 tot nu toe waargemaakt worden.

Algemene bevindingen

De algemene bevindingen van de evaluatiecommissie zijn positief. Netspar is een netwerk dat opereert in een breed en complex speelveld met diverse betrokkenen uit de wetenschap, beleidshoek en belangengroepen. Netspar kanaliseert en coördineert kennis op het gebied van pensioenen en de oude dag. Het netwerk neemt een onafhankelijke positie in het pensioendebat in en probeert, te midden van diverse meningen, kennis nadrukkelijk te objectiveren en vanzelfsprekendheden tegen het licht te houden. Het mechanisme van Netspar biedt daarmee een borging van kwaliteit. Tegelijkertijd signaleert de commissie dat de gebalanceerde positie van Netspar in het complexe speelveld in grote mate samenhangt met de stevige positie die de wetenschappelijke leden van het management hierin innemen. Zij benadrukt daarom dat het behouden van deze balans continu aandacht vergt. De commissie signaleert tevens dat er sprake is van een zeker risico, wanneer gezag wordt toegekend aan resultaten die namens Netspar worden gepubliceerd; de perceptie dat Netspar een eigen 'Netspar-mening' zou uitdragen kan in potentie de positie van Netspar schaden. De commissie merkt op dat dit risico door het management wordt onderkend en goed wordt opgepakt.
De partners van Netspar zijn nadrukkelijk betrokken bij het bepalen van de onderzoeksagenda en selectie van onderzoeksprojecten. Dit biedt de garantie dat het gefinancierde onderzoek sectorrelevant is. Door middel van samenwerking met de sectorpartners is er sprake van een praktische vertaling van het onderzoek naar de praktijk. Tegelijkertijd worden binnen Netspar academische kwaliteit en onafhankelijkheid geborgd, onder andere middels de International Scientific Board. Verder biedt het netwerk voor de betrokken onderzoekers de mogelijkheid om hun onderzoek te valoriseren binnen de sector. Het is deze netwerkfunctie die door alle betrokkenen bijzonder gewaardeerd wordt en bovendien geldt als dé kracht van Netspar.

De wetenschappelijke productiviteit

De commissie constateert dat de wetenschappelijke productiviteit per saldo is verminderd in de geëvalueerde periode, deels als gevolg van de teruggelopen financiële ruimte van Netspar, maar ook door een lagere productie per fte. Tevens constateert ze dat aan deze vermindering een bewuste keuze ten grondslag ligt; in de afgelopen periode is geïnvesteerd in een toename van renderend onderzoek met de nadruk op valorisatie. Zo zijn de Netspar Briefs geïntroduceerd waarmee relevante bevindingen in het academisch debat worden samengevat en verwezen wordt naar achterliggende wetenschappelijke papers van onderzoekers. Ook constateert de commissie dat sprake is van een zekere inflatie van het aantal publicaties waarover gerapporteerd wordt door Netspar. Onderzoekers die onderzoek uit de Netspar werkprogramma's uitvoeren worden vaak slechts ten dele uit Netspar-gelden gefinancierd en ontvangen daarnaast financiering uit andere bronnen. De commissie constateert dat daarmee niet altijd duidelijk is of een publicatie (volledig)

aan Netspar toegeschreven kan worden. De opgevoerde productie moet dus met enige relativering worden bezien. Desalniettemin acht de evaluatie de wetenschappelijke productiviteit ruim voldoende.
Met de toegenomen gerichtheid op valorisatie(publicaties) heeft Netspar gehoor gegeven aan een van de aanbevelingen uit de 2013 evaluatie, namelijk de aanbeveling om haar zichtbaarheid onder bredere lagen van de maatschappij te verhogen en te verbeteren. De commissie merkt op dat evident is dat deze trend niet eindeloos kan voortgaan, maar dat er een evenwichtige balans moet zijn tussen academische en valorisatieactiviteiten. Er dient ten alle tijden sprake te zijn van een stevige kennisbasis als grondslag voor valorisatie en implementatie naar de praktijk.

De multidisciplinaire reikwijdte

Volgend op de aanbevelingen uit de 2013 evaluatie heeft het management van Netspar er in de afgelopen jaren duidelijk voor gekozen om de disciplinaire reikwijdte van het netwerk te verbreden. Er is geïnvesteerd in verbreding onder andere naar de disciplines micro-, gedrags- en gezondheidseconomie, waarbij het individu als eenheid centraal is komen te staan. Dit uit zich buiten de onderzoeksagenda ook in de samenstelling van het Netspar-management. Zo is dr. Marike Knoef tot het management van Netspar toegetreden. Daarnaast worden in toenemende mate onderzoeksgelden verstrekt aan niet-economisch onderzoek[5] en is Romke van der Veen, hoogleraar Sociologie aan de Erasmus Universiteit, in 2015 aangesteld als een van de drie programma-coördinatoren die belast zijn met de coördinatie van het Netspar-onderzoek. De evaluatiecommissie spreekt haar waardering uit voor deze verbreding, maar merkt tegelijk op dat verbreding geen doel op zichzelf dient te zijn; het is belangrijk dat het gefinancierde onderzoek en de daarmee samenhangende activiteiten specifiek gerelateerd blijven aan de pensioenproblematiek en dat disciplinaire verbreding daartoe ten dienste staat.

De commissie en de sectorpartners zien ook nieuwe kansen voor Netspar. Als gevolg van nationale en internationale maatschappelijke ontwikkelingen is er in toenemende mate behoefte aan het signaleren/voorspellen van trends op het gebied van pensioenproblematiek: het zogeheten scenario-onderzoek. Netspar kan hier vanuit haar netwerkfunctie een rol van toegevoegde waarde spelen.

De commissie merkt op dat de zelfevaluatie van Netspar geen aandacht besteedt aan het onderwerp gender. Hoewel gender geen expliciet deel uit maakt van de gestelde beoordelingscriteria is de commissie van mening dat genderdiversiteit en -balans belangrijke onderwerpen zijn, die de aandacht van het management van Netspar verdienen. De commissie spoort het management van Netspar aan om meer informatie te delen over genderverhoudingen in aanstellingen, toekenningen van beurzen en auteurschappen bij Netspar-publicaties.

De centraliteit van het begrip 'individu'

In het Netspar werkprogramma 2015-2019, 'Voorbereid op de oude dag', is nog meer dan in voorgaande periodes het individu centraal komen te staan. Deze centraliteit hangt samen met de verschuiving in de focus van Netspar van macro- naar micro-economie. De commissie heeft echter opgemerkt dat "het individu" als term op verschillende manieren bezien kan worden. Zo kan je het individu zien als een deel van de oplossing, bijvoorbeeld in de zin van het kiezen voor individuele pensioenrechten, maar het is ook te begrijpen vanuit de positie van de onderzoekseenheid – het microniveau. De commissie adviseert daarom in beleidsdocumenten duidelijker te definiëren wie en/of wat er met 'het individu' wordt/worden bedoeld. Ook hier valt naar de mening van de

[5] De zelf-evaluatie van Netspar laat zien dat de toewijzing van de jaarlijkse gelden is verschoven van 90% voor economie in 2011 naar 70% in 2016.

commissie een gender-dimensie te ontdekken, die Netspar nog niet voldoende in het vizier heeft. Individuen zijn mannen en vrouwen, en leven met andere individuen in gezinnen en andere verbanden.

Internationale context

De commissie is positief over de introductie van *comparative research grants,* waarmee Netspar investeert in internationaal vergelijkend onderzoek. Vanuit dit type onderzoek wordt kennis ontwikkeld die relevant is voor de Nederlandse context. Ook hier ligt er volgens de commissie een kans voor Netspar wat betreft scenario-onderzoek.

De commissie ziet met de sector(partners) het belang van aandacht voor ontwikkelingen in Europa, daar de verwachting is dat Europa in toenemende mate van invloed is op het gebied van pensioenen in de Nederlandse context. De sector gaf eerder aan dat Netspar zich exclusief behoort te richten op Nederland, maar stelt nu dat het binnen die opdracht van belang is om aandacht te hebben voor de Europese dimensie voor zover die van belang is voor Nederland.

De commissie waardeert dat Netspar in verschillende landen navolging vindt, maar ziet de grote waarde van de focus op Nederland. Verdere internationalisering van Netspar zelf is niet gewenst. De commissie stelt tot haar tevredenheid vast dat het management van Netspar deze visie van de commissie deelt.

Conclusie

Concluderend komt de commissie voor wat betreft de inhoudelijke eindevaluatie van de periode april 2011 – april 2015 tot het volgende oordeel:

- Wetenschappelijke betekenis: zeer goed. Netspar heeft een boost gegeven aan het Nederlandse onderzoek naar pensioenkwesties en aanverwante onderwerpen. De verschillende onderzoeksresultaten hebben geleid tot nieuwe inzichten die internationaal aandacht getrokken hebben. Het onderzoek is in de afgelopen periode verbreed tot andere disciplines. De oorspronkelijke Tilburgse smaak is meer divers geworden. Gezien de trend richting renderend onderzoek is hier geen 'uitstekend' gegeven.
- Maatschappelijke betekenis: uitstekend. Het onderzoek verricht met de investering heeft een zeer belangrijke bijdrage geleverd aan de beantwoording van maatschappelijke vragen.
- Nationale betekenis: uitstekend. Het instituut werkt samen met alle relevante onderzoeksgroepen in Nederland. Alle relevante kennisvragers hebben toegang tot de kennis van het instituut (c.q. netwerk) en kunnen de kennis direct gebruiken.
- De mate van kennistransfer: zeer goed tot uitstekend. Een van de gesprekspartners gaf treffend aan dat "het de taak van Netspar is om de sector voor de voeten te lopen met kennis waar de sector niet altijd op zit te wachten." De commissie merkt in dat verband op dat het naar de aard van de zaak niet mogelijk is om *alle relevante* kennisvragers direct te bereiken met de gebruikte middelen voor kennistransfer, noch dat gesteld kan worden dat de verworven inzichten *zeker* gebruikt zullen worden ten behoeve van de oplossing van bestaande maatschappelijke problemen. Om die reden nadert de beoordeling de kwalificatie uitstekend.

Voor wat betreft de brede ambities uit het werkprogramma voor 2015-2019 constateert de evaluatiecommissie dat Netspar deze in de afgelopen periode binnen de haar gegeven mogelijkheden goed heeft weten te realiseren. Het individu op de oude dag staat centraal, waarbij aandacht is voor het vergroten van de diversiteit aan disciplines, daar waar de onderzoeksvraag dat vraagt. Er wordt aanbevolen om, met name in beleids- en sectorgerelateerde documenten het individu duidelijker te definiëren. Netspar is erin geslaagd gezichtsbepalende onderzoekers aan zich te binden en kennis breder toegankelijk en meer toepasbaar te maken. De evaluatiecommissie wijst hierbij op het belang van een evenwichtige balans, waarin de nadruk op renderend onderzoek niet te ver door mag schieten, maar er aandacht is voor het onderhouden van een solide kennisbasis. Ook stelt ze dat verbreding geen doel op zich mag zijn, maar ingezet moet worden op multidisciplinariteit

daar waar het dienstbaar is aan pensioenonderzoek. Op het punt van de gerichte kennisuitwisseling met het buitenland rond direct relevante vragen zijn eerste stappen gezet door de invoering van de *comparative research grants*. Deze ambitie kan Netspar in de komende jaren nog nader vormgeven. Ten aanzien de ambitie tot duurzame financiering kan de commissie in aanvulling op de gesignaleerde terugloop in financiële middelen slechts opmerken dat Netspar in uitvoering een slanke organisatie is. Dat is enerzijds onderdeel van de kracht van het netwerk, maar de commissie onderkent tegelijkertijd dat hier een risico in schuilt. De evaluatiecommissie is van mening dat een dergelijk kwetsbaar, maar waardevol netwerk een zekere bescherming verdient.

4 Bijlagen

4.1 Samenstelling Netspar evaluatiecommissie 2017

Voorzitter
Professor dr. A.F. (Lex) Heerma van Voss
- Directeur Huygens ING (KNAW)
- Bijzonder Hoogleraar Geschiedenis van de Sociale Zekerheid, Universiteit Utrecht

Leden*
Dr. K.M. (Karen) Anderson
- Associate Professor of Social Policy, University of Southampton

Professor dr. P.W.C. (Pierre) Koning
- Hoogleraar Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid, Vrije Universiteit Amsterdam
- Universitair Hoofddocent Economie, Universiteit Leiden

Professor dr. G.J. (Gijsbert) Vonk
- Hoogleraar Socialezekerheidsrecht, Rijksuniversiteit Groningen

Dhr. K. (Kick) van der Pol
- Voorzitter Pensioenfederatie

Dhr. L. (Lennart) Janssens
- Afdeling pensioenbeleid, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

* Oorspronkelijk zou dhr. M. Limmen (voorzitter CNV vakcentrale) ook aanwezig zijn bij de site visit maar hij was uiteindelijk niet beschikbaar op 13 september.

NWO
I.M. (Inge) van Leeuwen MSc
- Secretaris evaluatiecommissie
- Beleidsmedewerker NWO SGW

K.R. (Kasper) Gossink MSc
- Beleidsmedewerker NWO SGW

4.2 Gesprekspartners panelgesprekken site visit

Sectorpartners
- Eugène Rebers (APG)
- Peter Borgdorff (PGGM)
- Arthur Arbouw (a.s.r.)
- Hedda Renooij*

*Mevrouw Renooij heeft voorafgaand aan de site visit telefonisch gesproken met de voorzitter.

Onderzoekers
- Drs. Johan Bonekamp (Universiteit van Tilburg, Econometrie)
- Dr. Jaap Oude Mulders (Nidi, Arbeidseconomie)
- Dr. Anne Balter (Universeiteit van Tilburg, Econometrie)
- Drs. Wiebke Eberhardt (Universiteit van Maastricht, Marketing and Supply chain management)*

*Mevrouw Eberhardt heeft haar inbreng schriftelijk geleverd.

4.3 Reactie Netspar op concept evaluatierapport

Netspar
Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement

Correspondence
P.O. Box 90153
5000 LE Tilburg
The Netherlands
Phone +31 13 466 21 09
Fax +31 13 466 30 66
E-mail info@netspar.nl
www.netspar.nl

NWO
T.a.v. prof dr. A.F. Heerma van Voss

Tilburg, 24 oktober 2017

Betreft: reactie op conceptevaluatierapport
Kenmerk: N2017.041

Geacht heer Heerma van Voss,

In reactie op het 'conceptevaluatierapport Netspar' d.d. 5 oktober dat wij ter afstemming toegezonden kregen, willen we allereerst onze dank betuigen voor de brede waardering die er voor de bijdrage van Netspar aan het pensioendebat in Nederland wordt uitgesproken. Wij kunnen ons goed vinden in de aanbevelingen en nemen die ook mee bij de formulering van onze ambities in het Werkprogramma 2019-2023. Op enkele punten uit het conceptrapport geven we graag een reactie.

Netspar briefs
De commissie geeft aan dat in de Netspar briefs relevante meningen in het academisch debat worden samengevat. Het woord 'bevindingen' is hier wellicht passender, het gaat immers niet om het weergeven van meningen, maar om het op een laagdrempelige manier ontsluiten van onderzoeksresultaten. Voorgesteld wordt om de betreffende zin als volgt te formuleren:

> *Zo zijn de Netspar Briefs geïntroduceerd waarmee relevante bevindingen worden samengevat en verwezen wordt naar achterliggende wetenschappelijke papers van onderzoekers.*

Wetenschappelijke productiviteit
De evaluatiecommissie acht de wetenschappelijke productiviteit 'voldoende'. Daarbij is voor Netspar de vraag hoe deze kwalificatie zich verhoudt tot het oordeel van de evaluatiecommissie dat de wetenschappelijke betekenis van Netspar 'zeer goed' is. Moet de term 'voldoende' hier dan eigenlijk worden gelezen als 'goed' en ligt het dan vervolgens voor de hand die formulering aan te passen?

Netspar

Terecht signaleert de commissie dat het niet duidelijk is in hoeverre een publicatie (volledig) aan Netspar kan worden toegerekend. Vanzelfsprekend rekent Netspar alleen de publicaties mee binnen het onderwerp van de betreffende projecten. Een meerwaarde van deelname aan Netspar kan zijn dat onderzoekers ook meer algemeen worden gestimuleerd om hun onderzoeksterrein te verleggen naar vraagstukken rond de financiering van de oude dag.

Internationale context en eerste stappen naar gerichte kennisuitwisseling
De commissie onderschrijft het belang van de comparative research grants en aandacht voor de Europese ontwikkelingen voor zover die relevant zijn voor Nederland. De commissie waardeert dat Netspar in verschillende landen navolging vindt, maar ziet de grote waarde van de focus op Nederland. Internationalisering van Netspar zelf benoemt de commissie als niet gewenst. Dat sluit, zoals de commissie ook aangeeft, aan bij de beleidslijn van Netspar. Uiteraard werkt Netspar waar dat zinvol is samen met buitenlandse initiatieven.

De commissie is zoals gezegd positief over de introductie van *comparative research grants,* waarmee Netspar investeert in internationaal vergelijkend onderzoek. De commissie geeft aan dat daarmee eerste stappen zijn gezet op het terrein van gerichte kennisuitwisseling met het buitenland. Dit instrument is inderdaad nieuw en belangrijk, maar Netspar kent al sinds de oprichting een intensieve kennisuitwisseling met het buitenland o.a. via deelname van buitenlandse onderzoekers (fellows) in projecten en aan internationale conferenties zoals de jaarlijkse International Pension Workshop. Een suggestie voor een aanpassing in de tekst kan zijn:

> *Op het punt van de gerichte kennisuitwisseling met het buitenland rond direct relevante vragen zijn eerste stappen gezet door de invoering van de comparative research grants.*

Individu centraal
De commissie merkt naar aanleiding van de keuze van Netspar om in de periode 2015-2019 het individu centraal te stellen op dat 'het individu' als term op verschillende manieren bezien kan worden. De commissie roept Netspar vervolgens op in beleidsdocumenten duidelijker aan te geven wat met 'het individu' bedoeld wordt en oog te hebben voor het feit dat individuen leven met andere individuen in gezinnen en andere verbanden. Netspar zal zich deze opmerking zeker ter harte nemen. Beoogd is steeds om het microniveau centraal te zetten, hetgeen veelal het huishoudensniveau zal zijn. Dat blijkt bijvoorbeeld ook uit de Netspar projecten over toereikendheid van pensioeninkomen en over nabestaandenpensioen. Dit is kennelijk in de Netspar publicaties en in de aan de commissie aangeleverde stukken nog onvoldoende uit de verf gekomen.

Gender en diversiteit

De commissie beveelt het management van Netspar aan om aandacht te besteden aan genderdiversiteit en spoort het management aan meer informatie te delen over genderverhoudingen in aanstellingen, toekenningen van beurzen en auteurschappen bij Netspar-publicaties. Netspar heeft besloten daar al invulling aan te gaan geven en in toekomstige rapportages dergelijke gegevens te gaan verzamelen en delen. Op dit moment is 26% van de projectleiders vrouw. Ook zien we een toename van het aantal vrouwelijke onderzoekers in Netspar projecten, hetgeen eveneens geldt voor het aantal vrouwelijke onderzoekers aan Nederlandse universiteiten op de voor ons relevante disciplines. Meer in het algemeen is diversiteit al een punt van aandacht bij de beoogde verjonging van Netspar en het streven naar voldoende diversiteit in de vertegenwoordigende lichamen van Netspar. Daarnaast zien we, zoals toegelicht tijdens de site visit, dat gender-aspecten in het onderzoeksprogramma nadrukkelijk op de agenda staan (bijvoorbeeld naar spaargedrag, keuzegedrag of financiële geletterdheid).

Tot zover onze reactie op het conceptevaluatierapport. Mochten onze opmerkingen aanleiding geven tot vragen dan zijn we uiteraard graag bereid tot een nadere toelichting.

Met vriendelijke groet,

Casper van Ewijk
Algemeen directeur

CC I. van Leeuwen, K.Gossink, P.Gaillard